

מגד

יורחחים

231

תשרי תשע"ט

עלון חודשי להנחלת משנתו ומורשתו של מרן הראי"ה קוק זצ"ל

על משנת הראי"ה

הוכן זה מראשית הבריאה, מהקורא הדורות מראש ית"ש, שיצא כל דבר וענין מועיל בזמנו ודורו מדבר שור - הדרוש הארבעה עשר

ושל המין האנושי, נזר הבריאה. אנו מתפללים על כלל המין האנושי, על המדינות והטבע. ביום הכיפורים אנו עוברים לטפל בפרטי חטאינו, הוידוי הנאמר ביום הכיפורים בכל תפילה עוסק בפרטי החטאים של כלל ישראל: "על חטא שחטאנו לפניך". ימים אלו נועדו לישראל כדי שיוכלו להשתחרר מכבלי החטאים המונעים את מימוש ייעודם.

המשנה במסכת זבחים העוסקת בהזאת הדם של פר ושעיר של יום הכיפורים קובעת ש"דמן טעון הזיה, על בין הבדים, ועל הפרכת, ועל מזבח הזהב". הרב מסביר ששלושת המקומות הללו מכוונים לשלוש צורות של התפשטות הקדושה בישראל ובעולם. "הסוג העליון הוא מקור ההארה, שאורה של תורה בשרשה יוצא משם, בתור אספקלריא המאירה, דבר ד' היוצא מארון ד' מעל הכפורת, המתנוצץ בצמצומה של שכינה בין בדי הארון" (עולת ראייה א' קסז). שורש הקדושה ומקורה מתגלה על ידי התורה שהובאה לעולם על ידי משה רבנו, שנבואתו הייתה "אספקלריה מאירה". התורה יוצאת מארון הברית, משה היה שומע את קול ה' מעל הכפורת אשר על הארון, בין שני בדי הארון.

"הסוג השני הוא כוח התפשטותה של תורה, ע"פ חכמתה המאירה בישראל, בסגולת המנורה והשיר לה, שמקומה מחוץ לפרכת, והפרכת המבדילה בין הקדש ובין קדש הקדשים, היא מציגת את מהותה של ההתפשטות הזאת, של אור עולם זה" (שם), בנוסף לתורה האלוקית המתגלה דרך ארון הברית, בעם ישראל יש חכמה המתגלית בעיקר דרך חכמי ישראל. מנורת הזהב שעמדה בדרום ההיכל מסמנת סגולה מיוחדת זו. מקומה היה מחוץ לפרכת שהבדילה בין קדש הקדשים מקום הארון להיכל.

"הסוג השלישי, תוכן רוח הקדש, הבא מתוכיותה של הנשמה, שעבודת הקטרת, דבר שבחשאי, מתייחסת אליה" (שם). רוח הקודש הנובע מנשמת ישראל הוא כוח אינטואיטיבי פנימי. הקטורת שהועלתה על מזבח הזהב בתוך ההיכל מסמנת כוח מיוחד זה.

כדי שהופעות של קדושה אלו יתגלו בעולם יש הכרח לעשות עבודת הכנה משמעותית בראש השנה וביום הכיפורים, ועל ידי זה נוכל למלא את ייעודנו בעולם. ייעוד הטמון בבריאה מראשיתה.

העולם השקוע בחול משתוקק לקדושה אמיתית, רק ישראל יכולים לספק לו קדושה זו. בחזרתנו לארצנו בדור הגאולה עלינו לשנס מותניים למילוי תפקיד נשגב זה.

הרב בניהו ברונר

ראש בית מדרש במכללה האקדמית צפת

הרב מלמד שבבריאת העולם טמונים כל הגילויים העתידיים, וכל דבר יוצא אל הפועל בדור ובזמן המתאים לו. הרב מבדיל בין הייעודים של אומות העולם לייעודים של ישראל: "התכלית של כל אומה, היא חלקה המיוחד לה בהשלמת השכלול של עולם המעשה. כי במעשה בראשית נאמר: "אשר ברא אלהים לעשות" ופירשו חז"ל: לתקן ולשכלל... כל הנמצאים והכוחות הטבעיים שהם משתלמים ומשתכללים ע"י הניסיונות והמדעים שהולכים ומתרחבים, להועיל למצב הישוב המדיני, ועולים במעלות בכל דור ודור ע"י חכמי עם ועם, כפי אשר הוכן זה" (שם), חכמי אומות העולם משכללים את עולם המעשה על ידי מחקר מדעי שתורם לשיפור חיי בני אדם, העולם מתקדם בכל דור, החידושים הם גילויים של כל מה שה' טמן במעשה הבריאה.

תפקידם של ישראל שונה מאומות העולם: "חלק השכלול המיוחד לישראל הוא לדעת את השי"ת, ולתקן עולם במלכותו ית', השכלול הרוחני של העולם, וזוהי תכלית האומה בכללה" (שם). העולם אינו יכול להתקיים רק על ידי פיתוח מעשי, מעליו צריך להופיע הפיתוח הרוחני, זה תפקידם של ישראל לשכלל את העולם במישור הרוחני העליון.

עם ישראל מתגלה ביציאת מצרים ומקבל את התפקיד המיוחד המיועד לו בצורה כללית ואילו במעמד הר סיני העם מקבל את התורה המפורטת שהיא הדרך המעשית למימושו של הייעוד: "והנה הסדר נותן שתהיה נקבעת תחילה התכלית הכללית, ואח"כ התכלית הפרטית, וע"ז הייתה קביעת יציאת מצרים, ומתן תורה, שבשניהם נתעלו ישראל מעלה על גבי מעלה, שביציאת מצרים נקבע בהם טיפוס התכלית הכללית, ואח"כ נתעלו למדרגת מתן תורה ונקבעה בהם התכלית הפרטית, עד שנעשה כל אחד ואחד כעולם מלא" (שם). זו המשמעות של דברי חז"ל (שבת קמ"ו). שבמתן תורה הסתלק מעם ישראל מלאך המוות. בחטא העגל ירדו ממעלתם אבל עדיין נשאר בהם כוח חיים מיוחד כדי שהעם יממש את תפקידו בעולם.

נשיאת התפקיד המרומם על ידי עם ישראל גורמת גם לנפילות רוחניות גדולות יותר מאשר באומות העולם כדברי חז"ל ש"כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" (סוכה נ"ב): "כן הוא באומה בכללה. כי מי שגדול מחברו כוחותיו גדולים יותר, ופעולותיו עושות רושם יותר גדול, ע"כ אם ירע ויקלקל, ימצא מקום לפרץ רחב יותר גדול. כמו כן באומה בכללה, לפי גודל ערכה של האומה הישראלית וקדושתה נמצא מקום ליצר לקטרג, מה שא"כ באומות הרחוקות מזה בערך" (שם).

ראש השנה ויום הכיפורים נועדו בעיקרם לתקן את הקלקולים באומה על מנת להכשירה לתפקידה. התיקון מתחיל מהכללים ועובר לפרטים כדוגמת המעבר מיציאת מצרים למתן תורה. בראש השנה אנו מתחברים לתחילת הבריאה של העולם

הסוכה מבצר הגנה

איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלקים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים" (נחמיה ח', ט"ז).

החתם סופר מיישב את הקושיה באופן אחר:

לדעתו בימות יהושע בן נון עשו סוכות של ארבע דפנות. החידוש בימי עזרא הוא בהקמת סוכות על פי מסורת חז"ל שקבעו שמספיק שתהיינה שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. כאמור, סוכות מסוג זה לא היו בימות יהושע וזו כוונת הפסוק: " כי לא עשו מימי יְשׁוּעַ בן נון ". הסיבה לכך שבימי עזרא קבעו לעשות סוכות דווקא בדרך זו, היא כדי להיאבק בדעתם של כותים שלא הכירו בתורה שבעל פה ובמסורת חז"ל שהתירו לעשות סוכה באופן זה. כמו שכתוב "ויעשו את חג הסוכות ככתוב" שהכתוב הוא 'סכת' חסר, שהשלישית אפילו טפח.

ולכאורה צריך להבין מה היה כל כך חשוב לחכמינו בימי עזרא להחזיר לתודעת הציבור שהסוכה כשרה גם אם אין לה ארבעה דפנות, שהרי אדרבה סוכה הסגורה מכל עבריה היא מהודרת יותר. מדוע אפוא יש להעדיף סוכה שהפרוץ בה כמעט שווה לעומד? בנוסף, ניתן להקשות מדוע דווקא בימי עזרא נהגו בסוכה כזו ולא בימי יהושע בן נון?

ניתן להבין את הסברו של ה'חתם סופר' על פי דברי הראי"ה שכתב שהסוכה היא בעדנו מבצר הגנה. הרב מוכיח זאת מהכתוב: "תצפנם בסוכה מריב לשונות"

בספר נחמיה (פרק ח) מסופר כי בראש השנה קראו עזרא ונחמיה בפני כל הקהל בספר התורה. ביום השני נאספו ראשי האבות ואחרים להשכיל אל דברי התורה "וימצאו כתוב בתורה אשר ציווה ה' ביד משה אשר יִשְׁבוּ בני ישראל בסכות בחג בחודש השביעי". עוד מסופר: "ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות, כי לא עשו מימי יְשׁוּעַ בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא, ותהי שמחה גדולה מאד".

נשאלת השאלה איך יתכן שמימות יהושע, במשך כל תקופת בית ראשון, לא עשו ישראל סוכות? המלבי"ם בפירושו על אתר מקשה: "זה דבר זר (מוזר) מאד שישראל לא עשו סוכות מימי יהושע ועד עתה?".

המלבי"ם מתרץ כי אכן בימי יהושע בן נון לא עשו סוכות בירושלים מאחר שירושלים הוגדרה כולה כרשות הרבים ועל פי ההלכה אין לעשות סוכות אלא ברשות היחיד. ירושלים הוגדרה כרשות הרבים מאחר שלא נתחלקה לשבטים וכולה של כל ישראל ועל כן אין בה רשות יחיד. מאחר שבהלכה נקבע שאין לעשות סוכות ברשות הרבים על כן לא היה ניתן להקים בירושלים סוכה בכל תקופת בית ראשון וכך נהגו מימי יהושע. כשחזרו ישראל לארצם בימי עזרא התנו בית דין כמה תנאים ואחד מהם שניתן יהיה להקים סוכות ברשות הרבים בירושלים. כך שאכן רק בימי עזרא החלו לעשות סוכות בירושלים ברשות הרבים. ואכן כך ניתן לדייק בפסוקים: "ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות"

נושא החודש

צער הנשמה

צער המצפון,
העולה בלב,
הן קולותיה של הנשמה.
הנשמה חפצה,
להתעלות בלי הפסקה,
וכל עצירה של תנועת העלייה,
מצער אותה.

ודאי וודאי,
שירידה ונסיגה, דוקרים את הנשמה,
אלא שאם הירידה,
היא משמעותית וקבועה,
היא מאבדת את כל תחושותיה,
כולל תחושת הכאב.
אבל, כשהנשמה בריאה וערנית,
היא מצטערת צער גדול ונוקב,
על כך שהיא עומדת במקום אחד,
במקום להתפתח ולהתעלות עד אין סוף.

צער זה יוקד בלב כמו כדור אש,
וכאשר האדם יידע להתגבר,
ולחזור אל מסלול העלייה,
אותה האש תהפוך למקור אנרגיה וחיים,
אז תחזור הנשמה לתנועתה,
הרגילה והטבעית -
תנועת העלייה,
ותביא עמה התפרצות,
של רגשות עונג ושמחה.

(על פי אורות התשובה טו ג)

(תהלים לא כא), ומלשון התלמוד (ערכין לב ב): "ואגין זכותא עלייהו כי סוכה" (ותגן הזכות עליהם כמו הסוכה).

ממקורות אלה משתמע שהסוכה היא מקור של הגנה ובטחון. ולכאורה קשה כיצד מבנה אשר על פי ההלכה מספיק שיהיה בו שתי דפנות ומשהו, שהפרוץ בו כמעט שווה לעומד, הופך למבצר ולמגן נגד כל צר ואויב?

מסביר הראי"ה כי בקיום מצות הסוכה אנו מודיעים בגלוי לפני כל באי עולם שהאמת הנצחית היא שדווקא הסוכה שנבנית בצורה כל כך קלושה עד שמצד צורתה החיצונה אינה ראויה לכאורה להקרא אפילו בשם בית דירה, דווקא היא הראויה להיות לנו למגדל עוז ולמבצר מפני כל אויב ומתנקם. והאדם הרואה את הסוכה בצורתה הארעית שואל את עצמו: באיזה אופן תוכל הסוכה הפרוצה והפתוחה מכל עבר להיהפך לבית דירה? והתשובה היא: שלא מפני החוזק החומרי שבמחיצותיה הקלושות והחלשות היא מגינה עלינו, אלא מפני שעל המבנה הזה פועל החוק שהוא דבר ה', אשר גזר שבימי החג הקדוש הזה, חג האסיף, המבנה הקלוש הזה הוא בית דירתנו, והחוק האלקי הוא המגן עלינו.

על פי הסברו של הראי"ה אפשר להבין את תשובתו של החתם סופר מדוע דווקא בימי עזרא הקפידו להקים סוכות בצורת שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח. ההקפדה נבעה מכך שבימי עזרא העולים לארץ היו מועטים והביטחון הציבורי היה מעורער, ככתוב: "ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים" (נחמיה ד טו). דווקא באווירת הנכאים הזו היה צורך לחזק את מורל העם ולהחזיר לו את הביטחון העצמי, וזאת בהקמת סוכות שלא מחיצותיה החיצוניות הם שמגינות עליה אלא רוחה הפנימי.

הראי"ה ממשיך ומקשר שם את רעיונו על הסוכה עם חידוש החיים הלאומיים של עם ישראל בארצו בימינו אנו: ומזה נוכל ללמוד לימוד לדורות, כי גם לבניין ביתנו הלאומי זקוקים אנו לאמץ תחילה את האימוץ הרוחני. ואם כלי משחית המתקדמים והחדישים יכולים לפרוץ פרצות גם במבצרים היותר חזקים והם יכולים למגר גם חומות נחושת עבים. אבל אין בכוחם, ולא בכח שום כלי יוצר שבעולם, להפיל את החומה החזקה והבצורה של החוק הבא מדבר ה', ומזה נדע שדבר ה' בחוקיו ומצוותיו הוא יהיה מבצרנו הנצחי ומשגב לנו.

דבריו של הרב קוק יפים אף לימינו אנו, כשאנו ממשיכים בבניית ביתנו הלאומי בארץ אבותינו. מי יתן ודבריו יחשלו את כוח העמידה שלנו.

הרב יעקב הלוי פילבר

ירושלים

לכותבים בעלון השותפים עמנו
בהנחלת משנת הרב
לקוראים ולכל בית ישראל
**שנה טובה ומבורכת,
כתיבה וחתימה טובה**

הנהלת בית הרב ועורכת מגד ירחים

ועדת החקירה לאירועי הכותל

אגודת הרבנים באמריקה ובקנדה אף היא הביעה את הערצתה לעדותו.

הממשלה הבריטית שחיפשה מוצא של פשרה קבעה סידורים מיוחדים ליד הכותל, אך ההנהגה הערבית המשיכה להסית את ההמונים. התנועה הלאומית הערבית התחזקה בהנהגת המופתי וכל רעיון של פשרה נדחה על ידו. נטייתם הייתה להשתמש באלימות כדרך מאבק. הועלתה הצעה שהיהודים ימעיטו בביקוריהם בכותל עד שימצא פתרון לבעיית הכותל. מרן הרב שלל הצעה זו לחלוטין. "אינני מסכים להפסקת ביקורים על יד הכותל אפילו לזמן מוגבל, זיקתנו לכותל גם אחרי חורבן בית מקדשנו ידועה לכל העולם כולו. הבלטת קדושת הכותל אצלנו, שהוכחה מאחר חורבן בית מקדשנו ע"י הביקורים, התפילות והדמעות שלנו על ידו מדור דור מתוך עומק לב ונפש אי-אפשר שתהיה נפסקת... הפסקת הביקורים אפילו לזמן, יכולה להפוך כעת בידי מתנגדנו להוכחה בדויה להטעות את מי שכוח השיפוט בידם כעת, שחס וחלילה יש איזה רפיון מצידנו ביחס לקדושת הכותל" (נתיבה, חשוון תר"ץ).

כאשר נידונה שאלת הבעלות על הכותל עמדתו של הרב הייתה גם היא תקיפה ובלתי מתפשרת. הממשלה הבריטית הציעה שהיהודים יכירו בבעלות הערבים על הכותל ותמורת זאת יכירו הערבים בזכות גישתם של היהודים לכותל. הבריטים קבעו שכדי שההצעה הזו תהיה בת תוקף עליה להיות מאושרת ע"י הרבנים הראשיים הרב קוק, הרב יעקב מאיר וגם הרב זוננפלד נתבקש לאשר אותה.

היו שניסו לשכנע את הרב לתמוך בהצעה. משלחת מטעם "הועד הלאומי" שבראשה עמד יצחק בן צבי (לימים נשיאה השני של מדינת ישראל) וחבריה היו: אברהם אלמליח והרב אוסטרובסקי באו אל הרב וניסו לשכנעו שיתן את אישורו להצעה. טענתם העיקרית הייתה שיש כאן ענין של פיקוח נפש ורק כך ניתן להרגיע את הערבים ולהביא שלום על ישראל. לאחר שהרב שמע את דבריהם הוא דחה את טענתם ואמר: "חלילה לנו! עם ישראל לא ייפה את כוחנו לוותר בשמו על הכותל המערבי! והוסיף עוד ואמר: אם חס ושלום נוותר על הכותל, גם הקב"ה לא ירצה להחזירו לנו...".

בסופו של דבר אנשי ה"ועד הלאומי" לא הצליחו להניא את הרבנים מעמדתם, מה גם שנוסח הפשרה לא התקבל על ידי הערבים שהצהירו כי לא יחתמו על שום הסכם המקנה זכויות תפילה ליהודים במקום קדוש למוסלמים, מאחר שהדבר אסור על פי חוקי דת האסלאם.

כך חזרה משימת ההכרעה בשאלת הבעלות מצד ממשלת בריטניה אל חברי ועדת הכותל של חבר הלאומים. לפני שעזבה את הארץ הודיעה ועדת הכותל של חבר הלאומים כי כל עוד לא יוחלט פסק הדין, תהינה בתוקף כל התקנות שקבעה הממשלה הבריטית בעבר, לגבי המנהגים על יד הכותל.

לימים, במכתב שהפנה מרן הרב לידידו הרב בענגיס ב"ג תשרי תרצ"א הוא כתב: "בענין זכויותינו בשריד בית מקדשנו הכותל המערבי שיבנה במהרה בימינו אמן, כיוונתי ב"ה לדעת גדולי הדור, שתשובתי הייתה ששום ויתור מצידנו לא יוכל לבא בשום אופן, ואם יהי הכרח להשיב לממשלה בזה הדבר באופן של פשרה, יעשה רק על-ידי הסכמתם של גדולי גאוני הדור בארץ ישראל ובגולה. שכל ישראל קשורים בכל עמקי נשמתם בקדושת מקום מקדשנו. ועל כן נדחה הדבר לעת עתה. ומה שתחליט הוועדה הממונה על זה אין אנו יודעים לעת עתה, מובן שמה שיעשו הגויים, אין אנו אחראים כלל".

מתוך: אנציקלופדיה לצינונת דתית, כרך ה'; כתלנו; האיש נגד הזרם; מועדי הראי"ה.

ליקוט ועריכה שושנה רייך, בית הרב

זכור, לקראת יום הכיפורים תרפ"ט נאסר על היהודים להביא לכותל ספסלים, מחיצות וספרי תורה ואף נאסר עליהם לתקוע בשופר בסיום הצום. מאבקם של היהודים על זכויות דתיות כה בסיסיות הביא לגל התפרעות של הערבים ברחבי הארץ ולאירועי שפיכות דמים מצדם.

לנוכח אירועים אלה הארץ רעשה וגעשה והעולם היהודי הוזעק אף הוא. הפרלמנט בלונדון התכנס גם הוא לשיבה מיוחדת לדון במאורעות שאירעו בארץ ישראל. שר המושבות הודיע ל"בית הנבחרים" כי משרדו החליט לשלוח לארץ ישראל ועדה מיוחדת שתחקור את הגורמים שהביאו לשפיכות הדמים סביב אירועי הכותל.

חברי הועדה היו נציגים ממפלגות הפרלמנט, וליושב ראש הועדה נבחר סר וולטר שאו.

בסוף אוקטובר 1929 הגיעה הועדה לירושלים והחלה בשמיעת עדויות של ערבים ויהודים. בשם הערבים הופיע גם המופתי - חג' אמין אל חוסייני שסרב להופיע בפני הועדה מתוך נימוק כי מעמדו המיוחד מחייב שהועדה תבוא אליו לגבות עדות. הוא אף הציב תנאי שעדותו תתקבל בדלתיים סגורות.

מזכיר התנועה הציונית הציע שיש לנהוג כך גם כלפי מרן הרב ולשמוע את עדותו בביתו. הרב סרב וטען "כי האמת אינה ביישנית ואינה פחדנית" ועל כן עדותו צריכה להישמע בריש גלי קבל עם ועולם. הוא הוסיף ואמר שגם בזמן שבית המקדש היה קיים, כשנדרש הכהן הגדול להעיד, היה הוא בעצמו מופיע בפני בית הדין ולא בית הדין הלך אליו.

ועדת החקירה החלה את פעילותה, וב-1 בדצמבר 1929 הוזמן הרב להשמיע את עדותו. טרם לכתו להעיד נכנס לאולם ה"שיבה" ויחד עם תלמידיו נשא תפילה בלווי פרקי תהילים שנאמרו ליד ארון הקודש הפתוח כשהמתח מרחף בחלל.

הרב נכנס לאולם הדיונים של הועדה כשמשלחת מלווה אותו ולפניו צועדים שני קאוואסים בתלבושת מיוחדת כשבידיהם מקלות גבוהים שבקצותם גולות כסף מבהיקים. עדותו של מרן הרב משכה המונים לאולם הדיונים שהתמלא בעיתונאים מהארץ ומהעולם כולו. בסיום דבריו עזב הרב את אולם הדיונים כשכל חברי ועדת החקירה קמו על רגליהם כדי לחלוק לו כבוד.

עדותו של הרב הרשימה את כל שומעיה והדבר נתן את ביטויו בכלי התקשורת שפעלו באותם הימים:

בעיתון "דאר היום" דווח בזו הלשון: " ...יפה עשה (הרב) ובדין עשה שוויתר על כבודו, שהוא כבוד התורה והיהדות ובא להעיד בגלוי ולסתור את העלילות ודברי הכוזב אשר העלילו...". (כסלו תר"ץ).

במאמר נוסף נכתב בעיתון זה: "הוא קידש שם שמים וישראל בעדותו ... הוא הגביה את הרמה, הוא הזקיף את הקומה, הוא נתן כבוד לתורה ולאומה. ראש הרבנים סתם גם במידה ידועה את פיות המשטינים וקיצץ את כנפיהם". (שם ג' טבת תר"ץ).

עיתון "ההד" סיכם את עדות הרב בזו הלשון: "הצטייני תשובותיו של הרב ועשו רושם עצום ... הרעיונות הנעלים שנאמרו בעוז מפי רב גאון שמשו הגנה נהדרה על כבוד התורה וכבוד ישראל, והם ישארו זיכרון מזהיר לדורות".

עיתון הפועלים "דבר" תיאר את עדותו כ"עדות מיוחדת במינה".

עלון חודשי בהוצאת "בית הרב"
הרב קוק 9 ת.ד. 31098, 9131002
טל: 02-6242908, 02-6232560, פקס:
בשיתוף המשרד לשרותי דת
beitharavkook@gmail.com http://www.beit-harav.org.il
ניתן לקרוא את העלון "מגד ירחים" גם באתר:
www.yeshiva.org.il
עריכה: שושנה רייך
עיצוב גרפי: ש. יוסטמן

מגד ירחים